

יושרה חינוכית – שיעור נוסף

דן בן-דוד

אין תרגום מדויק בשפה העברית לביטוי "they just don't get it". הם אינם מבינים-קולטים-מפנימים את מהות הבעיה" הינו הדבר הקרוב ביותר. במקרה הטוב, זו התכונה המאפיינת את קברניטי החינוך במדינה, השרה לימור לבנת והמנכ"לית רונית תירוש.

את השיעור הראשון ביושרה ציבורית הן נתנו במסיבת עיתונאים כאשר הודיעו שבמשמרתן חל שיפור משמעותי בהישגי תלמידי ישראל במבחני TIMSS האחרונים במתמטיקה ובמדע. את השיעור השני קיבלנו כאשר הגיבו למאמרי.

כפי שדווח כאן, ההישג התקבל כאשר הושמטו מהמדגם 22.5% מהאוכלוסיה (בין השאר, כל אוכלוסית החרדים לא נכללה במדגם). רונית תירוש, בראיון עם רפי רשף בגל"צ: "לא טרח הדוקטור [...] לבדוק אם הנתונים שיש בידי הם נכונים. האם הטענות שלו נכונות? ובכן, הן מופרכות לחלוטין!" רשף: "הוציאו 22.5%? תירוש: "ממש לא. הוציאו 15%, ואגב, הנתונים המדויקים לא בידי."

אז אולי הגיע הזמן שהנתונים המדויקים אכן יגיעו לידי מנכ"לית משרד החינוך לפני שהיא ניגשת שוב למיקרופון. הם נמצאים בעמוד 352 בדו"ח המתמטיקה של TIMSS לשנת 2003. שם כתוב שישראל השמיטה 22.5% מהאוכלוסיה – לעומת ממוצע של 2.8% בלבד עבור כל שאר המדינות שעברו פורסמו ציונים.

פרופ' רות זוזובסקי, מי שערכה את המבחן, הגיבה במאמר ב"הארץ": "לא חל שינוי בין 1999 ל-2003 במידת הייצוגיות של המדגם. [...] במלים אחרות, ישראל לא השמיטה את החרדים כדי לחלץ את עצמה ממקומה הנמוך ולא 'הגדילה את שיעור ההשמטה ב-41%".

אולי כדאי שפרופ' זוזובסקי תרענן את זיכרונה בעזרת עמוד 325 בדו"ח המתמטיקה של TIMSS לשנת 1999. שיעור השמטה של 16% מופיע רק ליד שמה של ישראל. מחוץ למערכת החינוך, מקובל לחשב שינוי מ-16 ל-22.5 כגידול של 41% בשיעור ההשמטה. היות ולא חל גידול דומה באף אחת מהאוכלוסיות הרלוונטיות – חרדים, עולים, וכד' – כדאי שיפסיקו להתחמק מהשאלה החשובה הראשונה: מדוע גדל שיעור ההשמטה?

המנכ"לית והפרופסור אינן מבינות מה כל המהומה. כפי שכותבת זוזובסקי, הרי "בישראל אוכלוסיית היעד הרצויה של מחקרי TIMSS היא כל תלמידי כיתה ח' בחינוך הרגיל, שלומדים את תוכנית הלימודים הרשמית במלואה (במתמטיקה ובמדעים)".

זו בדיוק הבעיה. הסוגיה החשובה השניה אינה אם התוצאות משקפות את המדגם שנבחר, אלא שהמדגם אינו משקף את האוכלוסיה הישראלית. איזו מן תשובה זו שתלמידים אינם לומדים את מה שצריכים ולכן הם אינם חלק מן המדגם? עצם העובדה שאף אחד לא חייב אותם ללמוד תוכנית ליבה ממלכתית מסודרת הינה מהות הבעיה (וההסכם הקואליציוני הקורם אור וגידים בימים אלה אינו מעיד על הפנמה ממלכתית כלשהי של חומרת הסוגיה). אין זה מקרי שבהיעדר הידע הנדרש, הם גדלים לחיים של אבטלה ועוני מכיוון שאין בידם הכלים הנדרשים להתמודד בשוק עבודה תחרותי ומודרני.

צריכים להפסיק להיתמם ולחדול מהסטת הדיון מהעיקר. עד שיוכח אחרת על ידי מדגם כלל ארצי המייצג את כל ילדי המדינה, החינוך שניתן בישראל הינו הגרוע בעולם המערבי ואף תרגיל סטטיסטי לא יכול לשנות זאת. העובדה שמספר המתגייסים שנולדו בארץ היודעים לקרוא ברמה מספקת ירד מ-60% לפני 15 שנה ל-32% בלבד ב-2003 היתה צריכה להדליק את כל הנורות האדומות במשרד החינוך לגבי מהימנות התוצאות החריגות של מבחן ה-TIMSS שניתן ב-2003.

לא ברור עד כמה הרצון להתפאר בהישגים משקף את מידת חוסר המקצועיות או את מידת היעדר היושרה בצמרת משרד החינוך. כך או כך, זו לא שמחה גדולה – ומה שבטוח, רק ילדינו ישלמו את מחיר שתי התופעות. האחריות עבור השימוש המטעה בתוצאות המבחן אינה של פרופ' זוזובסקי אלא של שרת החינוך. הגיע הזמן שלימור לבנת תתייצב מול העם ותנסה להסביר בעצמה את מה שלא ניתן לתרץ.

יש כאן שיעור חשוב לוועדת דברת לגבי הצורך להרחיק עד כמה שאפשר את רשות המדידה וההערכה המתוכננת, שהינה חלק מרכזי מהרפורמה המוצעת, מבעלי ניגוד העניינים הנמצאים במשרד החינוך.